

וכן המבשל בשר במי חלב וכו' או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה. נראה דכיון דרבינו פסק כר"ע דאיתרו תלתא גדי חד למעוטי חיה וחד למעוטי עוף וחד למעוטי בהמה טמאה ודרשות דדריש שמואל דהיינו גדי לרבות את החלב גדי לרבות את המתה גדי לרבות את השליל גדי להוציא את הדם גדי להוציא את הטמאה גדי להוציא את השליא דרבינו דפסק כר' עקיבא ופסק דאין איסור חל על איסור אית לן לומר דרבי עקיבא סבירא ליה דלא דרשינן הני דרשות דדריש שמואל כי היכי דלייתרו ליה תלתא קראי לעוף וחיה ובהמה טמאה ואית ליה דחלב ומתה לא מרבינן דאדרבה אית לן לומר דאין איסור חל על איסור וא"כ ודאי לא אתא קרא להכי ומהאי טעמא נמי לא אתא למעוטי דם דפשיטא דאין איסור חל על איסור ולהוציא את השליא נמי לא צריך קרא דאין איסור חל על איסור דגדי מעליא הוא אייתרו להו תלתא לדרשא דר"ע. וא"ת והיכי אמרת דאתי חד לבהמה טמאה הא ודאי להא לא צריך קרא דפשיטא דאין איסור חל על איסור וכדכתב רש"י ז"ל בפ' כל הבשר (דף ק"ג) וז"ל דאילו למעוטי דם וטמאה לא איצטרך קרא דכיון דאין איסור חל על איסור חל על איסור דבעי קרא למעוטינהו. וי"ל דסובר רבינו דאתי למעוטי איסור בישול בחלב עם בשר טמאה דלא תימא איכא איסורא בבישול דהתם ליכא למימר אין איסור חל על איסור בבשר טמאה אלא באכילתה בלבד וכיון שכן הוה אמינא דעבר איסור בישול קמ"ל. וא"ת א"כ נימא דאתא קרא למעט חלב מתה שאסור לבשל בחלב ואתא קרא למעוטי איסור בישול דליכא למימר אין איסור חל על איסור בבישול בחלב מתה אלא באכילה בלבד ואשמעינן קרא דאין איסור בבישול בחלב מתה. וי"ל דטפי אית לן לאוקומי למעוטי איסור בישול חלב בבשר טמאה אבל בבשר מתה בחלב מסתברא ליה דלקי על בישולו ולא לקי על אכילתו וכדכתב רבינו לקמן (ליכא) א"כ למדנו מכל מ"ש דכל מ"ש כאן ה"ה גדי להוציא את הדם וכן מ"ש גדי לרבות את השליל וכן מ"ש גדי להוציא את השליא כולהו לאו דוקא דלדעת רבינו מפיק להו מגדי דזה א"א כדכתיבנא דע"כ צריך אתה לומר דאיתרו להו תלתא גדי לדרשא דר"ע אלא דה"ה לישנא דשמואל נקט וכי היכי דשמואל עצמו לא דייק בכולהו דהא אע"ג דאמר גדי להוציא את השליא לאו דוקא מגדי מפיק ליה דשליא פירשא בעלמא כו' וכן חלב ומתה מחד קרא נפקי ודם לא צריך קרא וכמ"ש שם ה"נ אמרינן דה"ה לא דק למנקט הדרשות לפי דעת רבינו אלא כלישנא דקאמר שמואל נקיט ואתי. וא"ת כיון דליכא קרא לא למעט דם ולא להוציא את השליא כדכתיבנא מנא ליה לרבינו דבדם ושליא הוי פטור דמשמע פטור אבל אסור וכדכתב ה"ה ובכל אלו נראה שסבר רבינו פטור אבל אסור בשלמא בחלב זכר וחלב שחוטה אית ליה פטור דמדאיצטרך קרא למעט בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שחוטה משמע דהוה ס"ד דנכנס באיסור הלאו וכי מעטינהו קרא לא מעטינהו אלא מאיסור לאו אבל איסורא מיהא איכא אבל הני דהם דם ושליא דלא אתא קרא להכי מנא ליה לרבינו דפטור אבל אסור. ועוד אם כוונת ה"ה באומרו ובכל אלו נראה שסבר רבינו פטור אבל אסור וכו' הוי כדמשמע לכאורה מדבריו דהוי מדהוצרך קרא למעוטינהו כדכתיבנא א"כ לעיל גבי בישול חלב טמאה ובשר טהורה למה כתב מותר לבשל דמשמע אפילו לכתחילה הא נמי מיעט קרא התם בחלב אמו ולא בחלב טמאה דהא תלתא חלב אמו איכא מיותרים וחד אתא למעט חלב טמאה א"כ היה לו לרבינו לכתוב שם דהוי פטור אבל אסור כמ"ש גבי חלב זכר וחלב שחוטה;

שאין כאן לא איסור כולל וכו'. וא"ת הא איכא איסור מוסיף דנתוסף בו איסור הנאה דכיון דבשלו בחלב איתסר אפילו בהנאה. והתוס' בפרק גיד הנשה (דף ק"ה) הרגישו קושיא זו במאי דפריך בגמרא וסבר שמואל אחע"א דמאי פריך נימא דשאני הכא דהוי איסור מוסיף דאיכא איסור הנאה דבשר בחלב וכדכתיבנא ותירצו דאיסור הנאה לא הוי איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא. אבל רבינו לא ס"ל הכי דהא כתב בסוף פ"ד מהלכות אלו ולמה חל כאן איסור וכו' הקדישה נאסר חלבה בהנאה ומתוך שנוסף בה איסור הנאה נוסף בה איסור קדשים הרי דקרי ליה מוסיף. וי"ל דהכא באיסור הנאה ליכא לאו כדכתיבנא לעיל ולא לקי עליה אלא איסורא בעלמא כיון דאפקיה רחמנא באם אינו ענין א"כ לא אמרינן מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה נוסף עליו איסור אכילה דבשר בחלב דהוי לאו גמור ואיכא מלקות. וסובר רבינו דאין לנו להביא באיסור מוסיף אלא איסור אחר דומיא דאיסור הנוסף אבל הכא שהוא חמור הרבה ממנו לא וכיון דבאיסור הנוסף ליכא מלקות והוא קל לא מיייתנן לאיסור אכילה דבשר בחלב. ודוחק;

הלכה ח

[ח] בשר שנפל לתוך החלב וכו'. על מה שהשיג הראב"ד ז"ל על רבינו דלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא לר' יהודה דמחמיר מין במינו ולא לרבנן קשה דהא בגמרא בפ' כל הבשר (דף ק"ט) לא משמע הכי דפריך רב אחא לרבינא דדילמא כ"ע סברי דאפשר לסוחטו אסור דהיינו חתיכה עצמה נ"נ ופליגי אי מין במינו בטיל או לא משמע דאע"ג דמין במינו בטיל אמרינן חתיכה עצמה נ"נ ואע"ג דדחי ליה רבינא לא דחי ליה אלא מכח לישנא דברייתא דהיה לו לומר נראין דברי ר' יהודה ואין נראין אבל לא מכח הסברא דנכונה היא. ועל מ"ש ה"ה דדעת רבינו בלע דאפי' לא ניער כלל נאסר וסוגיא דקאמרה מבלע בלע מפלט לא פלט לא אתאמרה אלא למאי דס"ד דאין חתיכה עצמה נ"נ אבל למסקנא דקאמר אפשר לסוחטו אסור דהיינו חתיכה עצמה נ"נ אמר ר"י דאסור אפילו לא ניער כלל קשה על זה דא"כ מאי אמרו בתר הכי מכלל דר' יהודה כי ניער בסוף ולא בתחלה הא אמרת נראין דברי ר' יהודה בהא וכו' דפירכא דמכלל לאו פירכא דנימא דניער מתחלה ועד סוף מודה ר"י דהא לא בלע כלל ופליגי בתרתי בניער בסוף ולא בתחלה ובלא ניער כלל לא בתחלה ולא בסוף וקאמר נראין דברי ר"י בשלא ניער כלל ודברי חכמים בשניער לבסוף דהא לפי המסקנא בשלא ניער כלל ולא כסה כלל קאמר ר"י דאסור והא ודאי לאו קושיא ולא מילתא היא דכיון דאמרת נראין דברי ר"י בשלא ניער ולא כסה כלל ודאי דאית ליה דאפשר לסוחטו אסור דמשום הכי אמרינן היכא דלא ניער כלל דאסור לפי המסקנא וא"כ כ"ש בשניער לבסוף ולא בתחלה שיהא אסור כיון דאפשר לסוחטו אסור וניער לבסוף וכיון שאומר נראין דברי ר"י בשלא ניער משמע דאיכא חלוקה דניער דאין נראין דבריו ולא משכחת לה אלא בניער מתחלה עד סוף דבניער לבסוף ולא בתחלה כ"ש דאסור א"ו דפליגי ר"י בניער מתחלה ועד סוף ובזה אין נראין דבריו דבניער לבסוף או לא נער כלל ודאי דנראין דבריו כיון דאפשר לסוחטו אסור. ועל מ"ש ה"ה דרבינו אפשר דמפרש דכי תנוח הדר פליט דאמרו בגמרא היינו דנייח מבליעתו ומ"ש שהוציא קודם שתפלוט היינו שהוציא כי ניח מבליעתו קשה קצת דא"כ אמאי טועם את הקדרה שיש בה חלב

תוספות מסכת תמורה דף ד עמוד ב

4

יוקדמו בכורים לתרומה משום דאיקרו בכורים ותרומה למעשר ראשון משום דאיקרו תרומה וראשית ומעשר ראשון לשני משום דאית ביה ראשית פירוש דאית ביה תרומת מעשר ובמכילתא פירש טעם אחר ורש"י כתב וזה לשונו יוקדם בכורים לתרומה משום דאית להו ד' שמות ראשית ומלאה ותרומה ובכורים ותרומה ליה לה אלא שלשה שמות ראשית ודמע ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין בה אלא ב' שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם מעשר ראשון לשני שאין לו אלא שם אחד מעשר שני תלמוד לומר מלאתך ודמעך לא תאחר דאכולהו קא משתעי שחמור שבהן לא תאחר אלא מקדים החמור לקל וכי היכי דקאמר ר' אלעזר לוקה במקדים מעשר שני לראשון ה"נ במקדים מעשר ראשון לתרומה ותרומה לבכורים עכ"ל.

וכל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו והרי מימר - וא"ת וכי תעלה על דעתיה דאביי לומר על לאו הניתק לעשה דלקי והרי שילוח הקן דמשנה שלימה היא במסכת חולין (דף קמ"א) דאם לקח האם על הבנים משלח ואינו לוקה משום דהוי לאו הניתק לעשה וכן גבי נותר נמי אמר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו וכן גבי אונס תנן שאם גירש מחזיר ואינו לוקה ואור"י דפשיט ליה לאביי בשילוח הקן ונותר ואונס דסמיכי עשה דידהו אלאו דלא לקי אלא שהיה תמיה אלאו דמעשר דלא סמיך מכל מעשרותיכם תרימו אלאו דלא תאחר ומשום הכי פריך והרי מימר כו' ואע"ג דסמיך העשה אחר הלאו מיהו מדמה מילתא למילתא דכי היכי דגבי תמורה לקי בלאו הניתק לעשה משום דאינו מקיים העשה בידיים ה"נ היה לן למימר מכל מעשרותיכם תרימו אע"ג דמקיים העשה בידיים מיהו כיון דלא סמיך לא היה לנו להחזיקו ללאו הניתק לעשה ואע"ג דוהשיב את הגזילה אשר גזל (ויקרא ה) לא סמיך ללאו מ"מ ניתק גמור הוא דאי אפשר לעשות השבה אלא לאחר הלאו אבל מכל מעשרותיכם אפשר לקיימו אפי' אם לא עבר הלאו ומ"מ מדמה ליה למימר.

הרי אונס דחד לאו וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר לאו - פירוש לדידך דאמרת דמכל מעשרותיכם תרימו דלא איירי אלא בהקדמת תרומה למעשר ואפי' הכי הוי ניתוק להקדמה דבכורים למעשר אלמא אית לך דלאו שניתק למקצתו אמרי' דניתק כולו והרי אונס דלאו דידיה ניתק לגבי ישראל ולא אמרינן דניתק לגבי כהן אלמא דהיכא דניתק מקצתו לא ניתק כולו.

כהנים קאמרת שאני כהנים דרבי רחמנא בהן קדושה יתירתא - פרש"י ואהכי אחמור דלילקו אע"ג דהוי לאו שאינו שוה בכל ולא נהירא ור"י פירש כיון שאסור הכתוב גרושה לגבייהו אינו ניתק הלאו לעשה דלא דמי להא דלעיל דאמר תרימו הוי ניתוק גם מהקדמה דבכורים דמיניה שמעי' שיכול לתקן אם עיות והקדים תרומה לבכורים דכך לי אם הקדים מעשר לתרומה כאילו הקדים תרומה לבכורים.

כתנאי - לא קאי אהאי סוגיא דלאו הניתק לעשה אלא אפלוגתא דלאו שאין בו מעשה.

ורבי יעקב האי והנותר מאי עביד ליה - ואם תאמר הא איצטריך להורות לנו דין שריפה ויש לומר דמן הסמיכות קפריך למאי הלכתא כתביה הכא סמוך ללאו אי לאו לנתוקי אתא ליכתביה במקום אחר.

רבא אמר לא מהני מידי - קשה אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול ויש לומר דבירושלמי יש קרא להכשיר וקשה צרם אוזן בכור ליתסר ופשיטא לן דאינו אסור אלא מטעם קנס וי"ל דלא גרע מאילו נפל בו מום מעצמו דשרי ומזה ניחא למה לא נאסר צרם אוזן מכל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל כמו בשר בחלב דיש לומר דדוקא בשר בחלב נפיק מיניה הואיל ואפילו נפל ממילא הבשר לתוך החלב אסור אבל צרם אוזן דממילא מותר אינו בבל תאכל אפילו נעשה בידיים צ"ע.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נה עמוד ב

5

מדסיפא תקלה וקלון - רישא תקלה בלא קלון. והיכי דמי - נכרי הבא על הבהמה! - לא, סיפא תקלה וקלון, רישא - הא קא משמע לן: דאפילו קלון בלא תקלה נמי מחייבי. והיכי דמי - ישראל הבא על הבהמה בשוגג, וכדבעי רב המנונא. דבעי רב המנונא: ישראל הבא על הבהמה בשוגג מהו? תקלה וקלון בעינן, והכא קלון - איכא, תקלה - ליכא. או דילמא: קלון אף על פי שאין תקלה? אמר רב יוסף, תא שמע: בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה, ואם בא עליה יבם - קנאה. ותחייבין עליה משום אשת איש, ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון. ניסת לכהן - אוכלת בתרומה. בא עליה אחד מן הפסולים - פסלה מן הכהונה. ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה - מומתין על ידה, והיא פטורה. אחד מכל עריות - ואפילו בהמה, והא הכא, דקלון - איכא, תקלה - ליכא, וקתני: מומתין על ידה! - כיון דמזידה היא - תקלה נמי איכא, ורחמנא הוא דחס עלה. עלה דידה - חס, אבהמה - לא חס. אמר רבא, תא שמע: בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו - קנאה, ואינו נותן גט עד שיגדיל. ומטמא כנדה לטמא משכב תחתון כעליון. פוסל ואינו מאכיל. ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח, ונסקלת על ידו, ואם בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה - מומתים על ידו. והא הכא, קלון - איכא, תקלה - ליכא, וקתני: נסקלת על ידו! - כיון דמזיד הוא - תקלה נמי איכא, ורחמנא הוא דחס עליוהי. עליה דידיה - חס רחמנא, אבהמה - לא חס רחמנא. תא שמע, דבר אחר: שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמר: זו היא שנסקל פלוני על ידה. מאי לאו, מדסיפא תקלה וקלון - רישא קלון בלא תקלה. והיכי דמי - ישראל הבא על הבהמה בשוגג! - לא, סיפא - תקלה וקלון, רישא - תקלה בלא קלון. והיכי דמי - נכרי הבא על הבהמה, וכדבעו מיניה מרב ששת. משנה. המגדף אינו חייב עד שיפרש השם. אמר רבי יהושע בן קרחה:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה קפז

6

והמצוה הקפ"ז היא שהזהירנו מאכול בשר בחלב והוא אמרו גם כן לא תבשל גדי בחלב אמו פעם שניה. רוצה בו איסור אכילה. ובגמר חולין (שם) אמרו בשר בחלב לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו. ובגמר מכות (כא ב) אמרו המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש לוקה משום אוכל גיד הנשה ולוקה משום מבשל גיד ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום הבערה. ושם אמרו אפיק הבערה ועייל עצי הקדש ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן ל"י אלהיכם. ובגמר חולין (שם) אמרו להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול כי היכי דאבישול לאקי אאכילה נמי לאקי. ובשני מפסחים (כה ב) אמרו בבשר בחלב להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו למימרא שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתו. וזכור זה: ובכאן ראוי לי שארמוז על שורש גדול שלא קדם לי זכרו. וזה שאמרו ית' לא תבשל גדי בחלב אמו נכפל בתורה שלשה פעמים (משפטי כג, ס"פ תשא, ראה יד). ואמרו מלמדי הפירוש שכל לאו מהם הוא לעניין, אמרו (מכיל' משפטי' חולין קטו: וש"נ) חד לאיסור אכילה וחד לאיסור הנאה וחד לאיסור בשול. ולמקשה שיקשה ויאמר לאי זה דבר מניית איסור אכילתו ואיסור בשולו שתי מצות ולא תמנ' איסור הנאתו מצו' שלישי', הנה ידע המקשה שאיסור הנאה אין ראוי שיימנה מצוה בפני עצמה מפני שהוא ואיסור אכילה ענין אחד. שהאכילה מין ממיני ההנאה. ואמרו ית' בדבר שהוא לא ייאכל אמנם הוא דמיון מדמיני ההנאה. והכוונה שהוא לא ינה בו לא באכילה ולא בזולתו. והוא אמרם ע"ה (פסחי' כא ב וש"נ) כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה, שביאר היתר התועלת בה והוא אמרו (ראה יד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וכו'. ולפי השרש הזה אין ראוי שיימנה איסור אכיל' ואיסור הנאה שתי מצות. ואילו מנינו אותם שתי מצות בבשר בחלב היה ראוי כמו כן בחמץ (ל' קצז) ובערלה ובכלאי הכרם (ל' קצב - ג) שיהיה בכל אחד מאלו הארבע מצות איסור הנאה מצוה בפני עצמה. ומצד שנפל באלו ולא מנה זולת הלאו שבא באיסור אכילתם לבד ובכלל זה איסור הנאה כמו שהנחנו כמו כן יפול בבשר בחלב. ונשאר בכאן שאלה אחת לבד. והיא כי יש לאומר שיאמר אחר שאיסור הנאה יגיע מאיסור אכילה כמו שבארו ע"ה לאי זה דבר היה צריך הכתוב אל לאו שלישי בבשר בחלב עד שתיאסר בו הנאתו כמו שבארנו. הנה תשובת זה שהוא הוצרך אל זה מפני שלא בא בבשר בחלב לא תאכל ממנו שממנו נאסרו האכילה וההנאה ולפיכך הוצרך לאו אחר לאיסור הנאה. וכבר זכרנו הסבה שבעבורה לא כתב רחמנא אכילה בבשר בחלב, שכל מה שנזכר בו אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו, אמנם אם פתח פיו ובלע דבר מן האיסורים או אכלו והוא חם עד שישרוף גרונו ויכאיבהו בעת בליעתו ומה שדומה לזה הוא פטור חוץ מבשר בחלב שהוא חייב על אכילתו ואפילו לא ייהנה כמו שזכרו וכמו כן כלאי הכרם כמו שנבאר במה שאחר זה (מ' קצג). והבין כל השרשים האלו וזכרם. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשמיני מחולין (קג ב - קח ב, קיג - קיז ב):